

DE AFGHANEN.

DOOR

Dr. D. LUBACH.

De oorlog van de Engelschen tegen Afghanistan heeft veler oogen op dat tot dusver aan de meesten wel niet anders dan bij name bekende land gevestigd, en het komt mij voor, dat het alzoo aan sommigen niet anders dan welgevallig zijn kan, indien hunne aandacht een oogenblik bepaald wordt bij het volk, dat het genoemde land bewoont, — een volk, dat ook uit anthropologisch en ethnologisch oogpunt wel die aandacht verdient.

Ik zal niet noodig hebben de ligging van het land der Afghanen (Afghanistan) te beschrijven en mag veronderstellen, dat ieder mijner lezers, in dezen tijd, nu de dagbladen bijna dagelijks berichten mededeelen omtrent de toerusting en de aanvankelijke vorderingen der Engelschen, wel eens een oog heeft geslagen op de kaart van Azië, eerst om zich het belang duidelijk te maken dat de Engelschen hebben bij Afghanistan als voormuur tegen de Russen, vervolgens om op de hoogte te blijven van de krijgsgesbeurtenissen. Genoeg zij het hier op te merken, dat Afghanistan met het ten zuiden daarvan gelegen Beloedsjistan voor 't grootst gedeelte bestaat uit eene bergvlakte, omringd door gebergten, en op welke zelve ook hier en daar bergen met daartusschen gelegen dalen voorkomen, terwijl een ander gedeelte uit vlak land bestaat. Het klimaat is wegens de hoogte, waartoe het land zich verheft, zeer gematigd en koel, niettegenstaande de zuidelijke ligging er van. Het gevolg daarvan is, dat Europeesche gewassen daar

met die der subtropische landen kunnen tieren en dan ook hier en daar in overvloed worden aangetroffen.

Dat de voornaamste steden in dit land Kaboel, Kandahar en Herat zijn, is in elk geographisch handboek te lezen.

De Afghanen, die dit land bewonen, noemen zich zelven niet zóó, maar Poeshtoe of Poestaneh, en hunnen taal Pashto of Pachto. De naam Afghan schijnt van perzischen oorsprong te zijn. Zij worden beschreven als een welgemaakt, groot en krachtig slag van menschen, met eene vrij blanke huidkleur, die echter door blootstelling aan lucht en zon donker wordt, zoodat ook de vrouwen der landbouwers en der werkende klassen door de Engelschen als "swarthy" beschreven worden, — hetgeen niet belet dat de Afghaansche vrouwen meestal als schoon worden geroemd.

Tot welken menschenstam moeten de Afghanen worden gebracht? Luidens hunne eigene traditiën zouden zij Israëlitien van afkomst en dus Semiten zijn. Ofschoon zij als Mohamedanen van het bekrompenst slag de Joden diep verachten, dragen zij toch roem op hunne veronderstelde Israëlitische afkomst, en noemen zich zelven "Beni Israeli", — kinderen Israëls. Zij bezitten uitvoerige schriftelijke verhalen over den uittocht der Israëlitien uit Egypte onder aanvoering van MOESA (MOZES), van de oorlogen der Israëlitien met de Amalekiten, de Enakim, de Philistijnen en andere heidensche volken, van de omzwervingen van de verbonds-ark, — in 't algemeen van de lotgevallen van Israël tot op het tijdstip van de vermeestering van Kanaän, — en de inhoud dier boeken komt, met terzijdestelling van ettelijke vreemde innengselen, in de hoofdzaken met dien van de historische boeken der Israëlitien overeen. Evenzoo hebben zij ook verhalen van hunne eigene rondzwervingen sedert zij Palestina verlieten en tot zij in hunne tegenwoordige woonplaats aanlandden; hun stamvader KESH ABDOERESCHID wordt daarbij voorgesteld niet alleen als vader van de vier oorspronkelijke stamvorsten der Afghanen, maar ook als de vader van den Israëlitischen koning SAUL. Sommige stammen in Afghanistan, ofschoon overigens niet van de overige Afghanen verschillende, worden door dezen Pathans genoemd en als afstammelingen van de oorspronkelijke bevolking, dus niet als Israëlitien van afkomst, beschouwd en natuurlijk veracht.

Deze overlevering wordt ondersteund door de merkwaardige overeenkomst van de gelaatstrekken der Afghanen met die der Joden, die

iedereen vreemdeling, zoodra hij in Afghanistan komt, in 't oog valt. Er is dan ook geen reiziger, die van de Afghanen spreekt, of hij maakt daarvan gewag, en BELLEW, die in 1857 in Afghanistan vertoefde, grondt zich op deze overeenkomst en op eenige door hem waargenomen joodsche, of op die der Joden gelijkende gebruiken der Afghanen, om aan hunne overleveringen geloof te schenken.

Anders wordt de zaak, wanneer men acht geeft op de taal der Afghanen. Op grond van deze zouden de Afghanen moeten behooren tot de aziatische Ariërs, en wel tot den Iranischen tak daarvan. Volgens nieuwere onderzoekingen is het Pashto zelfs niet te beschouwen als alleen maar een tak van het Pehlwi, nog minder, zooals anderen willen, als een mengmoes van arisch en semitisch, maar als een zelfstandige zijtak, ontsproten uit de bifurcatie van het oorspronkelijk arisch in de iranische en sanskritische taaltakken.

In het nu aan den eenen kant waar, dat men niet geheel kan afgaan op 't geen de gelaatstrekken van een volk schijnen te leeren, al wordt die aanduiding door overleveringen ondersteund, zoo is het aan den anderen kant even zeker, dat die taal, alleen en op zich zelve, evenmin altijd tot een beslissend oordeel kan en mag voeren. De voorbeelden van volken, die ten gevolge van overheersching of om andere redenen eene hun vreemde taal hebben aangenomen, bestaan; ik herinner, om een ontwijfelbaar voorbeeld te noemen, aan de bewoners van Haïti, die wel door niemand zullen worden geacht van fransche afkomst te wezen, omdat zij niets dan fransch verstaan en spreken.

De uitkomsten van schedelmetingen zouden hier veel licht kunnen verspreiden. Maar ongelukkig is het aantal Afghanenschedels, die in de kabinetten voorhanden en gemeten zijn, zeer klein, te klein om uit de metingen er van gevolgen afteleiden. WILLIAMSON, die nog de meeste Afghanenschedels onderzocht, houdt het er voor dat zij groot en ovaal zijn en op de best gevormde Europeesche schedels gelijken. BARNARD DAVIS, die er zes onderzocht (waarvan 4 van de later te vermelden Joesoefzai en 2 uit de hoofdstad Kaboel) gelooft daarentegen dat zij bij nader onderzoek bepaald klein zullen worden bevonden.

Mij komt het 't waarschijnlijkst voor dat de Afghanen een uit Ariërs en Semiten gemengd ras zijn, evenals dit van hunne zuidelijke naburen, de Beloedsjen, verzekerd wordt. Die Semiten behoeven daarom nog geen Israëlitien geweest te zijn. Zij kunnen Arabieren zijn geweest, gelijk men dan ook wil dat het Semitisch element onder de Beloedsjen

van Arabische herkomst is. Bekend is het, dat de gelaatstrekken der Arabieren aan die der Joden niet ongelijk zijn.

Of de Afghanen bij de ouden bekend waren, is onzeker. De Pactyers (Πάκτυες) en Gandariers (Γανδαρίοι), door HERODOTUS opgenoemd onder de volken, die de banier van XERXES volgden, schijnen door sommigen voor de voorouders der Afghanen te worden gehouden. De grond voor deze gissing bestaat eensdeels in de overeenkomst van den volksnaam Pactyers met den naam Pachtö der Afghaansche taal, anderdeels daarin, dat men door eene combinatie van het weinige wat de oude grieksche schrijvers (HERODOTUS, HECATAEUS, STRABO, PTOLEMAEUS), over de Pactyers en de Gandariers vermelden, tot het besluit is gekomen dat het land der eersten grensde aan of een deel uitmaakte van dat der laatsten; en dat Gandaria gelegen was ten oosten van Bactriana.

De kleeding der Afghanen, ofschoon verschillend naarmate van de verschillende stammen en landschappen, komt in de hoofdzak voor de mannen neder op een wijde broek van donkerkleurig katoen, een ruim beneden de knieën reikend overkleed van evenzeer donkere wollen stof, eene lage muts van zwarte zijde en rijglaarzen tot aan de kuit. Is het koud, dan slaan zij nog een mantel of overkleed van goed gelooide schapehuid met de wol naar binnen, of een van kemelsharen vilt, over alles heen. De vrouwen dragen minder wijde broeken, maar een veel langer overkleed; het laatste is van fijnere stof dan dat der mannen, en daarbij lichter en vroolijker van kleur, niet zelden versierd met opgenaaide zijden bloemen. Zij scheiden het haar van voren in twee vlechten, die op het achterhoofd worden vastgemaakt en bedekken alles met een kleine fraai gekleurde zijden muts, waaraan een soort van sluier is bevestigd, die zij voor het gelaat trekken, wanneer een vreemdeling nadert. Hare versierselen bestaan in gouden en zilveren kettingen, strengen van Venetiaansche sequinen, vinger-, oor- en neusringen. In de steden worden ook wel de perzische wijzen van kleeden in meer of minder mate gevolgd.

Wij hebben gezegd dat er vier hoofdstammen van Afghanen bestaan; zij zijn die der Doerani, der Gilzai, der Berdoerari en der Joesoefzai. Maar ieder van deze hoofdstammen is weer in verschillende kleinere stammen of clans (khiels) verdeeld. Elke khiel heeft zijn opperhoofd, dat den titel van Khan draagt; kleinere stammen en de onderdeelen van de groote bezitten hoofden van minderen rang. De provinciën worden bestuurd door prinszen van het vorstelijk huis, en het hoofd

van dit, de Emir, die te Kaboel zijn verblijf houdt, is de beheerscher van het gansche land.

De godsdienst der Afghanen is, gelijk reeds is opgemerkt, de Mohamedaansche, en zij behooren, evenals de Turken, maar in tegenstelling van de Perzen, tot de Sonnitische secte. Zij zijn echter verdraagzaam genoeg om belijders van andere godsdiensten, zelfs heidensche Hindoes, tegen betaling van eene kleine belasting, ongehinderd in hun land te laten wonen. Onder de hoogere kringen moeten trouwens twijfelaars en zuivere deïsten geen zeldzaamheid zijn. De zedelijkheid der Afghanen staat overigens op vrij lagen trap. Dieverij is algemeen en niet schandelijk; schande is het zich te laten betrappen. Moorden komen dagelijks voor, en niemand let daarop. Onkuischheid heerscht onder de mannen op de meest afstootende en walgelijke wijze. Dankbaarheid schijnt den Afghanen onbekend; een hunner eigen hoofden verzekerde dat een Afghaan volkomen in staat is een engelschen geneesheer, die hem uit zuivere menschenliefde de door hem afgesmeekte medicijnen in de eene hand geeft, met de andere neertestooten. Daar tegenover staan de gastvrijheid der Afghanen: geen man zal zijn ergsten vijand eenig leed toevoegen zoolang hij onder zijn dak vertoeft; — hunne matigheid in spijs en drank, hunne werkzaamheid, hunne trouw jegens hunne vrienden, hunne zachtheid jegens hunne ondergeschikten. Trouwens de Afghaan is in velerlei opzicht een zonderling mengsel van goed en kwaad en schijnbaar vaak met zichzelf in tegenspraak. Dezelfde Afghaan, zegt ELPHINSTONE, die zeer zeker een eenzamen reiziger, die een overkleed aan heeft, daarvan zal berooven, zal zeer goed in staat zijn een overkleed te schenken aan een reiziger, die er geen heeft.

Het onderwijs staat in Afghanistan op een zeer lagen trap; de armen leeren van een Mollah gebrekkig uit den koran lezen en kunnen zeer zelden schrijven; de middenstand zendt de kinderen naar eene school, waar lezen en schrijven geleerd wordt; de rijken nemen een bijzonderen onderwijzer aan. In het Pashto bestaan slechts weinig boeken; de meeste literatuur die aan de priesters en rijken bekend is, bestaat uit perzische boeken; alle correspondentie en alle regeeringsstukken worden in het perzisch gesteld. Van wetenschappelijke kennis is in Afghanistan niets te vinden; zelfs van aardrijkskunde heeft men daar geen begrip. Europa of Ferengistan is naar het denkbeeld der Afghanen een land dat bewoond wordt door de Ferengies, “een blank, varkensvleeschetend ras van ongeloovigen, dat veel houdt van vechten, drinken en zich eens

andermans land toeigenen." De Engelschen zijn volgens hen de ware Ferengies; van andere Europeesche volken weten zij niets, behalve iets van Russen en Franschen, die zij beschouwen als een soort van basterd-Ferengies.

Bijgeloof in den vorm van geloof aan tooverij, geestverschijningen, droomgezichten, aan de kracht van liefdedranken en bezweringen enz. is algemeen.

De Afghanen zijn zeer gezellig: zij scheppen vermaak in keuvelen in de koffiehuzen en de medsjids of moskeeën, en in gastmalen, waarbij vooral gekookt schapenvleesch met eene door zout en peper gekruide saus en brood wordt gebruikt. Veel houden zij van jagen en hebben onder anderen veel kennis van het africhten van valken en van het jagen daarmede.

Voor de Afghanen uit de hoogere standen is bijna geen werkkring open dan die van soldaat of landbouwer, en slechts de armsten wijden zich aan een handwerk of aan den kleinhandel. Slechts weinige Afghanen zijn kooplieden; maar, 't zij uit trots, 't zij uit traagheid, hebben deze altijd een Perziaan of een Hindoe in hun dienst, om voor hen de bijzonderheden van hun beroep waartenemen. De overige kooplieden behoorren tot de zoo even genoemde natiën.

De maatschappelijke en huiselijke toestand der Afghaansche vrouwen is dezelfde als die in de meeste mohamedaansche landen. In den regel worden zij door de mannen zeer verwaarloosd, die hun meesten vrijen tijd in de koffiehuzen (hoejra's) of in de moskeeën doorbrengen. Op het platteland zijn de vrouwen vrijer dan in de steden.

Ik heb boven de namen der vier Afghaansche hoofdstammen opgenoemd. De Doerani of westelijke Afghanen leven deels van landbouw, deels van veeteelt. Zij zijn opgeruimd, zeer gastvrij, weinig fanatiek, goedhartig en dapper, en veroorloven aan de vrouwen veel meer vrijheid dan de overige Afghanen. Onder de hoogere klassen zijn velen goed bekend met Perzische poëzie enz.

De Gilzai verschillen weinig van de Doerani; de onderscheiding schijnt meer van politieken aard te zijn, dan op stamverschil te berusten.

Van de stammen der Berdoerani of oostelijke Afghanen is die der Kyberi 't meest bekend, en van deze maken de thans in de dagbladen soms genoemde Affridi eene afdeeling uit. Het waren de Kyberi, die in vereeniging met de Gilzai in 1842 een Britsch leger van 16500 man in den Kyber-pas van den Hindoe-Koh zoo totaal vernietigden, dat

slechts één man, Dr. BRYDON, overbleef. De Berdoerani en vooral de Kyberi zijn geboren plunders en roovers, die de door de bergpassen leidende wegen onveilig maken, — maar dapper, en uitmuntende soldaten. Hunne onderlinge veeten zijn zoo vele, dat de kinderen in de dorpen er van jongs af aan gewend worden nooit op het midden van den weg te loopen, maar steeds onder bedekking van muren enz. dáárheen te sluipen, waar zij heen willen, en het is zonderling dat hun vee als bij instinkt dezelfde gewoonte heeft aangenomen. In hun uiterlijk gelijken zij wel wat op de Kurden; zij zijn donkerder van kleur dan de overige Afghanen en daarbij, schoon gespierd, rank en mager, met vooruitstekende jukbeenderen.

Terwijl bij de Doerani een soort van feudaal stelsel heerscht, is de regering der Joessoefzai, of kinderen van Jozef, meer democratisch. Zij zijn meestal landbouwers. De landerijen behooren aan de stammen, doch zij worden aan de kleinere onderafdeelingen van deze slechts voor een bepaalden tijd in gebruik gegeven, opdat ieder op hare beurt het gebruik zou hebben van de vruchtbaarste gedeelten. Iets dergelijks schijnt ook in ouden tijd bij vele Germaansche stammen plaats te hebben gegrepen. Nergens bezitten overigens de hoofden (mulliks) minder macht dan bij de Joessoefzai, en bloedveeten zijn bij hen zóó in zwang, dat niemand ongewapend durft uitgaan en de rijken zich steeds door eene soort van garde doen omringen.

Nog wonen in Afghanistan overal verspreid Tadjiks, van Perzisch bloed en een Perzisch dialect sprekend. Zij wonen overal verspreid, 't zij in afzonderlijke dorpen, 't zij als huurders of dienaars van Afghanen. Vooral in de steden zijn zij zeer talrijk. Zij zijn een rustig, matig en werkzaam volk, en, ofschoon Sonniten, minder dweepziek dan de Afghanen. Velen dienen ook als soldaten in het leger van den Emir en in het Engelsche leger in de Punjaub.

De Kazzilbash zijn aan de Tadjiks verwant door afkomst en taal, doch behooren, evenals de Perzen, tot de secte der Shiïten. Zij zijn een schoon, verstandelijk goed ontwikkeld en tevens dapper en oorlogszuchtig volk, dat deels als soldaten, deels als kooplieden, geneesheeren, schrijvers, kleinhandelaars enz. zijn brood verdient, maar tevens op de Perzen gelijk in slimheid en bedriegelijkheid.

De Hazarah's, die Tataren zijn, de Hindki, de hier en daar verspreide inboorlingen van Kashmir en Armenië, en eenige zwervende stammen van wie men weinig weet, ga ik met stilzwijgen voorbij.

Ik zal geen schets trachten te geven van de Afghaansche staatsinstellingen, te meer omdat deze op zeer losse grondslagen berusten. ELPHINSTONE bericht dat in Afghanistan geen geregelde rechtbanken zijn en geen spoor van eene georganiseerde politie, en dat alle instellingen er in een weifelenden en onzekeren toestand verkeeren. Een karaktertrek van de Afghanen is, dat zij het belang en de eer van hun volk en van ieders afzonderlijken stam boven alles stellen, en daarom, ofschoon anders aan hunne hoofden vrij onderdanig, volstrekt niet aarzelen de bevelen van dezen in den wind te slaan, zoodra zij begrijpen dat die met dat belang en die eer in strijd zijn.

Het leger bestaat uit een staand leger en eene militie. Bij sommige stammen is ieder man tot krijgsdienst verplicht, — bij andere wordt een voetknecht voor iedere ploeg, of een ruiter voor twee ploegen geëischt. Het staand leger bestaat uit 17 of 18 op engelsche wijze uitruste en geoefende regimenten, gewapend met vuursteen-, of zelfs lontgeweren, 3 of 4 regimenten dragonders, en eenige artilleristen met ongeveer 100 metalen eigengemaakte kanonnen. De soldaten worden slecht en ongeregeld betaald en voorzien zich van het noodige door den landman te plunderen, zoodat zij in velerlei opzicht als een vloek voor het land kunnen worden beschouwd. Hoe het met de uitrusting der militie is, waarvan elk lid zelf voor zijne eigen wapens zorgt, is te begrijpen.

In hoever de Emir van Afghanistan, SHIR ALI, zoon van den beroemden of beruchten DOST MOHAMMED, met die troepen den aanval der Engelschen zal kunnen weerstaan, zal de tijd moeten leeren. De Afghanen zijn dapper en krijgshaftig; maar de vraag is of zij met hunne vuursteen- en lontgeweren, met hunne speeren en zwaarden, tegen de achterladers der Engelschen bestand zullen zijn. Thans is reeds de vroeger zoo goed verdedigde Kyberpas zonder moeite genomen. Gelukt het Engeland de Afghanen tot onderwerping te brengen, dan zou het mij echter niet verwonderen indien zij zich daardoor, voor 't geval van een mogelijken oorlog met Rusland, een onverzoenlijken vijand aan hunne grenzen verwekten, die elke gelegenheid zal aangrijpen om de plannen van elken vijand van Engeland te begunstigen.
